

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ (PHD) TÉZISEI

**A TÖRTÉNETISÉG ÚJ RENDJE A BUDAPESTI
MAGYAR NYELVŰ NEOLÓG ÉS CIONISTA
SAJTÓBAN 1882-1938**

Új kultúrtörténeti tanulmány

ZIMA ANDRÁS

OR-ZSE

Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola

Témavezetők:

Prof. Dr. Haraszti György

Dr. Oláh János

Budapest

2013.

I. Tézisek

1. A sajtótermékek alapján a mögöttük álló elitek integrációs stratégiáit modellezni lehet
2. A sajtó a felekezeti elitcsoportok véleményformáló eszköze
3. A modellalkotás új kerete a történeti múlthoz való új viszony
4. A sajtódiskurzusokból nem lehet következtetni a visszacsatolásra. A visszacsatolásra való következtetések levonásához nem áll rendelkezése megfelelő forrásmennyiség
5. A korszak modern államaiban a vallás veszített jelentőségéből Az új világotértelmezési modell, amit közösségi szinten meg lehetett jeleníteni, a történelem lett.
6. Sajtóforrások alapján kimutatható, hogy a neológ és cionista történelemszemlélet és kollektív tudat jelentősen eltér egymástól
7. A neológia a németországi reform magyarországi megfelelője
8. Közép-Európa tudatosan modernizáló középosztálybeli zsidó felekezeti elitcsoportjainak történelemszemlélete, a különböző modern jelenségekkel kapcsolatos kihívásokra válaszul kidolgozott stratégiáik nagyjából azonosak voltak
9. A neológia adaptálta a magyar nemzetvallást, a cionisták saját nemzetvallást alkottak
10. A magyarországi nemzetképció-váltásra a modernizáló elitcsoportok különböző válaszokat dolgoztak ki.

II. Absztrakt

1. A kutatás célkitűzései, kérdésfelvételei

Disszertációmban a különböző zsidó irányzatok múltjukhoz, a történelemhez való viszonyulását, történetiségük rendjét elemezzük, továbbá, hogy a történelmi eseményeken keresztül miként építették fel kulturális emlékezetüket, kollektív tudatukat. Ezen felül vizsgálom még, hogy a modernitás folyamatával és a 19. század utolsó harmada illetve a 20. század első harmada közötti időszak Magyarországnak változó politikai környezetével kapcsolatban a különböző modernizáló zsidó elitcsoportok milyen stratégiákat dolgoztak ki. Ebben az időszakban számos kihívással kellett szembenézniük a különböző magyarországi zsidó irányzatoknak. A modernitás és a többségi társadalom által támasztott követelményeket egyeztetni kellett a közösségi érdekekkel. A változó környezet veszélyeztette a modernizáló irányzatok megmaradását és megkérdőjelezte alapvető értékeit. A vizsgált zsidó csoportok (neológia, cionisták) modernizációs stratégiái nagy eltéréseket mutatnak. A korszak modern európai államaiban, így Magyarországon is a vallás, mint elsődleges érték meghatározó a közösségi szférából a magánszférába került, és veszített jelentőségéből. Az új világértelmezési modell, amit közösségi szinten meg lehetett jeleníteni, a történelem lett. A közös történelmen alapuló kulturális emlékezet lett a csoport legfontosabb összetartó ereje. A kollektív emlékezet megtartásában és erősítésében volt kiemelt szerepe a korszak legfontosabb szemléletformáló kommunikációs eszközének, a sajtónak.

Disszertációmban a változó társadalmi körülmények tükrében a modernitás új tendenciáira adott válaszokat vizsgálom a különböző stratégiákat követő tudatosan modernizáló magyarországi középosztálybeli zsidó elitcsoportoknál. A modernitásra adott válasz eszköze, a korszak új fóruma 19. század közepétől, felekezettől függetlenül a szemléletformálás szándékával fellépő felekezeti sajtó lett.

A tömegsajtó megjelenését és társadalmi szerepét eltérően modellezik, közös vonásként jelenik meg ugyanakkor a születő új polgárság és a hozzá csatlakozó rétegek integrációjában játszott szerepe. Sarah Abrevaya Stein szerint a zsidó sajtó egyszerre volt a változás megnyilvánulása és szerkezete a modern kori zsidóság köreiben. A 19. század vége, az 1860-1890-es évek gazdasági fejlődésének eredményeként a zsidóságon belül is megjelent az a

polgársághoz csatlakozó, a kor műveltségi igényeinek megfelelő és a nemzeti nyelvet elsajátító réteg, amely a tömegsajtó iránti igény hordozójává vált, igazodva a publicisztikai magatartásmódokhoz, valamint önmaga kifejezésének és visszatükröztetésének kommunikációs csatornáját a sajtóban látta. Ez a sajtó nem csupán a társadalom, a megcélzott közösség szemléletformálását szolgálta, hanem az újságokat fenntartó olvasótábor igényei és reakciói által ennek a kommunikációnak a társalkotója, - szabályozója és felhasználója is volt, a termelés – terjesztés – recepció hármassága által.

Központi kérdése a modernitás körüli elvi, intézményi és politikai viták racionalizációhoz, univerzalizmushoz, a múlthoz, a hagyományhoz és vallási autoritáshoz kapcsolódó vallás-képe. Milyen szerepet kap a racionális természettudományos és történeti kritika a vallási megalapozó emlékezetnek és a hagyománynak a korszak tapasztalataival történő összeegyeztetésében? Miként változik viszonyuk saját múltjukhoz? Másképpen fogalmazva: miként alakul történetiségük rendje? Miként jelenik meg az erkölcs és az etnikum fogalma a hagyományra törekvő és a tudatosan modernizáló csoportstratégiákban? Miként viszonyulnak a racionalizálódó világ közösségei a misztikumhoz? Másként fogalmazva: miként viszonyulnak a különböző magyarországi zsidó csoportok a modernitásnak a közösségek határain beszűremlő új tendenciáihoz? Az ekképp kirajzolódó kép azonban többnyire a folyamatos, évtizedeken át fennálló, tömeges olvasótábor maga mögött tudó országos magyar nyelvű zsidó hetilapok társadalmi szabályozó szándékát rekonstruálja

2. Kutatási technikák

Ha nemzetállami keretből indulunk is ki, de a nemzetállamra nem elzárt szigetként tekintünk, és elfogadjuk hogy a Magyarországon kívüli világ hatással lehet magyarországi csoportstratégiákra, több kutatási gyakorlat is módszerként felmerülhet. A korábbi pozitívista, szigorúan elkülönült nemzetállamokban gondolkodó kutatási eljárások helyett, olyan új módszerekhez fordulhatunk, amelyek a „kapcsolati” (relational) megközelítések családjába tartoznak. Werner és Zimmermann szerint ezek a módszerek az összehasonlító elemzés és a transzferek tanulmányozása révén – legújabbán pedig az „összekapcsolódó” (connected history), a „közös történelem” (shared history), a transznacionalista történetírás (*transnational history*), az vagy a „összefonódó történelem (histoire croisée) segítségével – különböző történeti formációk közötti kölcsönhatásokat vizsgálják.

Az összehasonlító vagy komparatív módszer két vagy több múltbéli társadalmi, gazdasági kulturális modellt állít szembe, jellegzetes hasonlóságait, különbözőségeit elemzi, írja le, elméleteket alkot. Cora Zoltán szerint korábbi tudományos elméletek érvényességének megállapításában kulcsfontosságú szerepet játszik. Cora értelmezésében a transznacionális történetírás is – a komparatív megközelítéshez hasonlóan – nemzeti határokon túlnövő, szupranacionális mozgásokat, változásokat, folyamatokat elemez. Ezek az irányzatok – összehasonlító, transznacionális történetírás – hagyományos módon a nemzeti történelmeket zárt rendszerekként, az európai nemzetállamokat pedig keretként kezelik. Mivel a hagyományos nemzeti kereteken túllépve nemzetek feletti és közötti folyamatokat vizsgálnak, és megfelelnek a jelenlegi európai tudományos trendnek, egyre több kutató fordul ezekhez a módszerekhez. A módszer kritikusai a komparatív módszer, amely objektív kritériumokat feltételez, viszont a társadalmi valóság állandóan változik. Michael Werner szerint összehasonlító eljárás olyan felül elhelyezkedő megfigyelési pontot tesz szükségessé, amely lehetővé teszi a különbségek és hasonlóságok megkülönböztetését. Úgy vélte azonban, hogy saját kultúránk, nyelvünk, fogalmi eszközeink, élettapasztalatunk foglya vagyunk, és emiatt lehetetlen egy objektív összehasonlítási pont elérése. A komparatív módszerrel szemben, amely Werner és Zimmermann szerint a szinkronitásra fókuszál, a transferek kutatása diakronikus perspektívát alkalmaz. A transferek vizsgálata során a kutató, egy adott nemzet, társadalom kulturális, gazdasági stb. egység egy másik nemzet, társadalom, kulturális, társadalmi, gazdasági stb. egység mintáinak, stratégiáinak átvételét, beolvasztását elemzi. Werner és Zimmermann értelmezésében a transferek vizsgálata nem mozdulatlan elemzési egységek, hanem átalakulási folyamatok feltételezésen alapul.

Az előbbi kutatási technikákkal szemben a *histoire croisée* módszer olyan társadalmi, kulturális és politikai alakzatokat állít viszonyba egymással, általában nemzeti szinten, amelyek között valamilyen kapcsolat feltételezhető. A *histoire croisée* az összefonódás folyamatát vizsgálja. A *histoire croisée* kutatási technikát megalkotó Werner és Zimmermann szavaival élve a *histoire croisée* „egy nem specifikált keresztezés (crossing) vagy átfedés (intersection) gondolatával összekapcsolt történelem vagy történelmek csoportjára utal, vagyis olyan események puszta konfigurációjához közelít, amelyet többé-kevésbé a keresztezés-metafora strukturál. Ezek a használatok olykor többes számban utalnak az összefonódó történelmekre (crossed histories). Werner és Zimmermann hangsúlyozza, hogy a lényeg a keresztezés a metszés, és az így keletkező „metszéspont”, amelyben a meglévő elemeket különböző mértékben befolyásoló események következhetnek be, azok ellenálló képességétől,

átersztő képességétől vagy képlékenységétől, illetve környezetétől függően. A *histoire croisée* alapvének meghatározásakor Werner és Zimmermann a metszés fogalmának meghatározó szerepet szánt. Szerintük a metszéspont fogalma kizárja az egyedülálló, kizárólag önmagukban tekintett, külső vonatkozási pont nélküli entitások szerinti érvelést. Az előbbiekben bemutatott módszerek, már meglévő eredményekből a kapcsolódási lehetőségek felhasználásával állít fel egy elméletet, addig a *histoire croisée* új nézőpontokból, transzferekből és összehasonlításokból illetve ezek elegyéből új – a jelen Európájának megfelelő – történelmet, emlékezetet alkot.

Munkánk fogalmi keretében nem lehet felhasználni sem az összehasonlító, sem a transznacionális, sem a transzferek vizsgálatán alapuló, sem a *histoire croisée* módszereket sem. Mert mindegyik módszer különböző társadalmi, gazdasági, kulturális stb. általában nemzetállami modellek létezését feltételezi, melyek valamilyen kapcsolatban vannak egymással. Azonban Kievalt, Rozenblit, Brennert, Berkowitzot stb. olvasva azt tapasztaltam, hogy a budapesti sajtóforrások alapján ütköztetett modern zsidó elitstratégiák egy jól körülhatárolható közép-európai kulturális térségre általában jellemzőek voltak. Lényegében nemzetállami jellegzetességek nélkül. Természetesen nem azt állítom, hogy a térség különböző, modernizáló zsidó csoportjait a többségi társadalom felől mindig ugyanolyan hatások érték, viszont munkám belső csoportstratégiákat vizsgál és nem elsősorban a befogadó államok többségi társadalmainak zsidókkal kapcsolatos attitűdjeit elemzi. Közép-Európa tudatosan modernizáló középosztálybeli zsidó felekezeti elitcsoportjainak történelemszemlélete, a különböző modern jelenségekkel kapcsolatos kihívásokra válaszul kidolgozott stratégiáik voltak nagyjából azonosak. Úgy vélem, hogy a térség - vizsgáldásom időszakában mindenképpen - a német nyelv és kultúra által meghatározott területként zsidó csoportjaival együtt, egy egységet alkotott.

3. Forrásbázis

A modernitás új fórumaként és eszközeként megjelenő sajtót a zsidó felvilágosodás képviselői nézeteik terjesztésére már jóval a szakadás (tajlung) előtt felhasználták, valamint vitái és szemléletformáló szerepe révén az orthodox-neológ elkülönüléshez is kész kulturális modelleket kínált fel. A Habsburg Birodalom nyugati tartományaiban a modernizálódó zsidóság fiatalabb generációi hamar bekapcsolódtak a német, majd egyéb nemzeti nyelvű újságírásba. A neoabszolutizmus éveit követően pedig – már a kiegyezés érvrendszerének kidolgozása során – a korábban csupán referáló sajtó Budapesten is „eszmehirdetővé” vált. A

tudatosan modernizáló zsidó irányzatok felekezeti sajtói ebben a társadalmi-kulturális közegben jöttek létre. Az intézményesülés idejének csoportstratégián belüli és stratégiaközi diskurzusait a magyar nyelvű budapesti izraelita felekezeti hetilapok fogalmazták meg, mind az integrálódó zsidóság, mind pedig a magyar társadalom felé. Zsengeri Samu (1840-1924) által szerkesztett, rövidéletű *Szombati Ujság* – Zsidó vallási, községi, társadalmi és közművelődési hetilap (1882-1883) mellett induló a PIH-hez közelálló, de ahhoz intézményesen nem kötődő, sőt vele szemben sokszor eltérő álláspontot képviselő *Egyenlőség* – Társadalmi hetilap (1882-1938) Bogdányi Mór (1854-1923), majd Szabolcsi Miksa (1857-1915), valamint fia, Szabolcsi Lajos (1890-1943) szerkesztésében képviselte a neológia véleményét. A modernitás szekularizáló, zsidó nemzeti megközelítését Magyarországon – a neológ és orthodox közösségek által egyaránt háttérbe szorított – cionista sajtó képviselte. Indulásának a Dömény Lajos (1880-1914) által szerkesztett budapesti *Zsidó Néplap* – Társadalmi és szépirodalmi hetilap (1904-1905) tekinthető. A Magyarországi Cionista Szervezet hivatalos lapját 1910-től eredezteti amelyet Bató Lajos, Beregi Benjámin, Hammerschlag Oszkár, Lukács Leo, Richtmann Mózes és Schönfeld József szerkesztett 1911-től *Zsidó Szemle* címmel. 1919-ben *Jövők* – Zsidó társadalmi hetilap néven, 1920 és 1938 között pedig ismét *Zsidó Szemle* – Zsidó hetilapként jelent meg. A vizsgált téma szempontjából az Egyenlőségből kiszakadt fiatal neológok Patai József által képviselt köréhez tartozó kulturcionista *Múlt és Jövő* – Irodalmi, művészeti, társadalmi és kritikai folyóirat (1911-1944) válik még fontossá. A berlini kulturcionista *Ost und West* magyarországi adaptációjaként felfogható *Múlt és Jövő* a hagyománytól eltávolodott zsidó intelligenciát kívánta visszatéríteni a judaizmushoz.

4. A kutatás eredményei

Annak ellenére, hogy David Vital a cionizmus legszembetűnőbb jelenvonásának a modernséget tartotta, az általam vizsgált cionista és neológ irányzatok integrációs stratégiáik jelentős eltérést mutatnak. A sajtóforrások alapján úgy tűnik, hogy a lapok mögött álló irányzati elitcsoportok különböző befelé és kifelé irányuló integrációs stratégiákat dolgoztak ki. Elért történetiségük rendje, kollektív tudatuk, nemzetkonceptiójuk, nemzetvallásuk és hagyományképük.

Az Egyenlőség elemzése során kimutatható hogy a közép-európai maszkil felfogásának megfelelően a magyarországi neológia is a befogadó állam nemzetstratégiáját adaptálta. A kongresszusi zsidóság történelemszemlélete, kollektív tudata a vizsgált korszakban

lényegében változatlan volt. Elemzésem időszakában mindvégig a magyarosodás, a magyar nemzethez tartozás és azzal való teljes azonosulás alkotta csoporttudatuk lényegét. Ezzel összefüggésben - a 19. század utolsó harmadában felerősödő antiszemita jelenségekre válaszul - fiatal középosztálybeli neológok által 1882-ben alapított Egyenlőségben a zsidó múlttal kapcsolatban két fajta hozzáállást tapasztaltunk. Az egyik ugyan - a Wissenschaft történelemszemléletének megfelelően – elfogadta, hogy a 19. század zsidósága az ókori zsidók leszármazottai, de népi sajátosságaikat elvesztették és abba a nemzetbe kell beleolvadniuk, amellyel együtt élnek. A másik szerint a kazárelmélet.

A szekuláris cionista diskurzus legfontosabb alkotóeleme a zsidó nemzeti mitológia megalkotása volt, a teológiai és rituális gyakorlat leértékelésével. Felépíteni újra a zsidóságot úgy, hogy annak középpontjában a zsidóság, mint nép áll, a történelem tudományos formába öntve, testtel bíró, valós emberekkel és a Szentfölddel. A cionista ideológusok a zsidó kollektív emlékezetet alakították át nemzeti történelemmé és kívánták vele megalapozni a modern nemzeti tudatot. A zsidó hagyományban a Tóra a csoportidentitás alapja és a cionista stratégia a Tórára építetett nemzeti tudaton nyugodott. A cionista értelmezés a Tórában szereplő személyeket modern tulajdonságokkal ruházta fel, múltba vetítette és a múltbéli események jelenkori aktualitását hangsúlyozta. Majd mindezeket a cionista nemzeti stratégia szolgálatába állította.

A vizsgált modernizáló elitcsoportok a modern jelenségekre és a külső társadalom asszimilációs igényeire adott válaszaik eltérő módon nyilvánultak meg. Ezek a különböző stratégiák nyomon követhetőek szemléletformáló sajtótermékeikben. A neológia integrációs stratégiájának középpontjában magyarosodás, az önálló zsidó nemzeti lét elutasítása, a speciális magyar zsidóság, és a befogadó többség igényeinek való megfelelés állt. Vallási önmeghatározásukban univerzalista valláserkölcsei misszió, az emberiség jobbításának küldetéstudata illetve a vallásosság és a természettudományos gondolkodás összehangolása kapott hangsúlyos szerepet. A cionista irányzat, amely alapvetően szekuláris irányzatként indult, speciális vallási diskurzusokat nem folytatott. Programjuk középpontjában az asszimiláció-ellenesség és a zsidó nemzet újjáépítésének koncepciója állt.

5. Tanulságok

Munkánk célja a budapesti modernizáló zsidó irányzatok sajtótermékei mögötti felekezeti-mozgalmi elitek stratégiáinak bemutatása volt. Megismerhettük a vizsgált irányzatok valláshoz kötődő stratégiáit, céljait és követendőnek tekintett értékeit, azaz az elkövetkező

generációk tagjainak ideáltípusait. Ezzel a szocializáció során átadandó konkrét értékeket határoztak meg. Megismerhettük továbbá neológ és cionista irányzatok elitjeinek múlthoz való viszonyát, történetiségük új rendjét. Megfigyelhettük a gyermekek nevelésével, oktatásával, illetve a gyereknevelésben fontos szerepet játszó zsidó anyákkal kapcsolatos eltérő cionista és neológ álláspontot. Az első világháborús galíciai menekültek hányattatásaival kapcsolatos tudósításokon, sajtóvitákon keresztül, különbséget tehettünk a neológ és cionista nemzetkoncepciók között. Végül bemutattuk az első világháború utáni megváltozott helyzettel és az új határokon kívül rekedt zsidó tömegekkel kapcsolatos eltérő neológ és cionista álláspontot.

A tudatosan modernizáló csoportok a hagyományt átértékelték, a jelen függvényében kezelték, racionális kritikával illették. Mint a pozitivista történetírók általában, a jelen fogalmait használták a múltra vonatkozóan. A közvetlenül megelőző generációkkal csupán tematikus szempontok szerint foglalkoztak a jelen értékeinek megerősítése céljából. A tradicionalitásra törekvő csoportok számára viszont a múlt az egyedüli helyes közösségi modellt és megélt valóságot képviselte. A jelen a korábbi generációk példáinak rendelődött alá, amely során a genealógia nem csak az emlékezés keretét adta, hanem az adott kultúra társadalmi kereteit is, az új jelenségeket és kihívásokat ezen interszjektív vonatkozások fényében ítélve meg.

III. A szerzőnek a témában megjelent publikációi

Cikkek, tanulmányok, könyvfejezetek:

- 1. Zsidó történelemszemlélet, kollektív tudat, kulturális emlékezet a 19-20. század fordulóján, Magyarországon.** In. OR-ZSE Évkönyv 2004-2007. Szerkesztette. Schőner Alfréd. Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem – Gabbiano Print Kft. Budapest, 2008. 585-608.
- 2. Cult or spirit? Integration strategies and history of memory in jewish groups in Hungary at the turn of the 19th-20th century.** In. Acta Ethnographica Hungarica 2008 (2) 243-262.
- 3. "A világosság örök forrása". A hagyomány fogalma a zsidó felekezeti oktatás sajtóvitáiban.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Ethnographia 2009 (4) /333-354./
- 4. Változatlanág a változásban. A két világháború közötti budapesti zsidó csoportok önképe a megváltozott kárpátmedencei határok függvényében.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 2009/1-4. 35-62.
- 5. Ráció és vallás. Hagományracionálizálás és tradicionalitásra való törekvés a 20. század első felének Magyar nyelvű budapesti zsidó hetilapjaiban.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Korunk III. évf. 7. sz. (2009. július) /89-96./
- 6. Mojse rabbénütől Mózes a bölcs államférfiig Nemzedékek, értékek és a történetiség rendje a századforduló magyar nyelvű budapesti zsidó hetilapjaiban.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) In. Olvasó. Tanulmányok a 60 esztendő Barna Gábor tiszteletére. Szerkesztette: Mód László - Simon András Gál Ferenc Hittudományi Főiskola - SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 2010. 316-329
- 7. Változatlanág a változásban. A két világháború közötti budapesti zsidó csoportok önképe a megváltozott kárpátmedencei határok függvényében.** (Glässer Norberttel társszerzőségben, másodközlés) In. Vallások, határok, kölcsönhatások/Religions, borders, interferences. Szerkesztette: Barna Gábor. Akadémiai Kiadó, 2011. 57-86.
- 8. Unchangingness In Change The changed self-image of Budapest Jewish groups in the interwar years as a result of the changed borders in the Carpathian Basin** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Acta Ethnographica Hungarica 56 (2011) 1 63-92.
- 9. Scheiber Sándor, a Löw-hagyaték gondozója.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Hacofe Új folyam 2. szám, <http://www.or-zse.hu/hacofe/vol2/gleszerzima-seiberlow2011.htm>.
- 10. A sokarcú Cion felé A Szentély és a Szentföld emléke a budapesti magyar nyelvű zsidó sajtó útleírásaiban.** (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Hacofe 3. tematikus szám: MMXII Vol I. Nr. 1. <http://www.or-zse.hu/hacofe/vol3/Gleszer-Zima-Cion-ossz.pdf>

11. A zsidó folklór szegedi kutatói. Modern zsidó tudomány és európai önkép (Glässer Norberttel társszerzőségben) = Szeged. A Város folyóirata 2012. április 24. évf. 4. sz. /26-29./

12. A Zsidóságért, a zsidó gyermekekért. Zsidó nemzeti családmódel a budapesti cionista sajtóban a 20. század első felében = Hacofe. 4. tematikus szám: MMXII Vol I. Nr. 1. <http://or-zse.hu/hacofe/vol4/zima-azsidóságert-zsidocsalad2012.htm>

13. „Az örök zsidó kérdés”. Első világháborús neológ és cionista csoportstratégiák a felekezeti sajtóban. = Hacofe 7. Tematikus szám: MMXIII Vol I. Nr. 1. <http://or-zse.hu/hacofe/vol7/zima-orokzsidokerdes-egylenloseg2013.htm>

Konferencia előadások:

1. Magyarországi zsidóság történelemszemlélete a századfordulón. - Freud 150 – Arendt 100 – Lévinas 100. Doktorandus konferencia. A Magyar Tudomány Ünnepe – Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem konferenciája. Budapest, 2006. 11.14.

2. 'Új világ vagy eltévelyedés'? - A Szentírás értelmezési diskurzusai a XIX. század végi, XX. század eleji magyar nyelvű felekezeti sajtóban (Glässer Norberttel társelőadásban) - Az Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem a Magyar Tudomány Ünnepe 2008 alkalmából szervezett doktorandus-konferencia, Budapest, 2008. 1.03.

3. Kultusz - Ima - Cion. A közösségi ima és a Szentély emléke a neológ, az orthodox és a cionista fővárosi magyar nyelvű zsidó sajtóban a 20. század első felében (Glässer Norberttel társelőadásban) - Buday Kornélia emlékkonferencia: "Az áldozat és az ima" Károli Gáspár Református Egyetem BTK, 2009. május 23.

4. Unchangingness in Changes. Mental and Real Borders in Discourses of the Jewish Denominational Press in Budapest after the First World War. (Glässer Norberttel társelőadásban)- 16th Conference of the SIEF's International Ethnography Network, Department of Ethnology and Cultural Anthropology, University of Szeged - Institute of Ethnology, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 14. September 2009

5. Változatlanosság a változásban. A két világháború közötti budapesti zsidó csoportok önképe a megváltozott kárpát-medencei határok függvényében. (Glässer Norberttel társelőadásban) - ISIAH BERLIN (100) - ZSIDÓSÁG - EURÓPA címmel tartott, az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem a Magyar Tudomány Ünnepe 2009 alkalmából szervezett doktorandus-konferencián, Budapest, 2009. november 9.

6. A nagyvárosok és a kis családi házak között" Urbanizációs tendenciák a fővárosi magyar nyelvű zsidó sajtó tükrében a 19. század végén és a 20. század elején. (Glässer Norberttel társelőadásban) - Útkeresztelkedések A városnéprajzi kutatások újabb eredményei - az MTA Néprajzi Kutatóintézet konferenciája MTA Jakobinus terem 2010. január 26.

7. Szentföld-olvasatok. A magyar nyelvű budapesti zsidó felekezeti és mozgalmi sajtó Szentföld-képe. (Glässer Norberttel társelőadásban) Cion – Visszatérések - Az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetemnek a Magyar Tudomány Ünnepe 2010 alkalmából szervezett doktorandus- konferenciája, Budapest, 2010. november 2.

8. „A királyhűség jól bevált útján” – Szimbolikus politika, kulturális emlékezet és vallási hagyomány a Habsburg-dinasztia megítélésében a fővárosi magyar nyelvű zsidó sajtóban (Glässer Norberttel társelőadásban) – Az MTA Kisebbségkutató Intézet Judaisztikai

Kutatócsoportjának Löw Lipót tiszteletére szervezett emlékkonferenciája, Budapest, 2011. november 24.

9. „Mit követel tőlünk a jelen?” – Szekularizálódás, individuális vallásosság, nemzetvallás és zsidó hagyomány a budapesti modernizáló zsidó lapokban a 20. század első felében. Zsidóság – tradicionalitás és modernitás. Tisztelgő konferencia Karády Viktor 75. születésnapjára. A WJLF konferenciája. 2011.12.16.

10. Magyar missziók, zsidó missziók – első világháborús zsidó csoportstratégiák a budapesti modernizáló felekezeti sajtóban. Hagyományláncolat és modernitás Vallási néprajzi konferencia az SZTE-BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemnek, a Gál Ferenc Főiskola Bálint Sándor Valláskutató Intézetének és a Szegedi Zsidó Hitközségnek társszervezésében, Szeged, 2012. február 28-29.

11. Gólusz - fény és árnyék. A kelet-európai zsidók művészeti megjelenítése a 20. század első felének budapesti magyar nyelvű zsidó sajtójában (Glässer Norberttel társelőadásban) – Az emancipáció nemzedékei – magyar zsidó művészet, magyar zsidó művészek A MAZSIHISZ - Magyar Zsidó Múzeum és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem konferenciája, Budapest, 2012. március 19-én

12. „A zsidóságért és a zsidó gyermekekért” Zsidó nemzeti családmodell a budapesti cionista sajtóban. A család egykor és ma. Az Országos-Rabbiképző-Zsidó Egyetem Zsidó Vallási Kultúrakutató Csoportjának és a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola – SZTE Bálint Sándor Valláskutató Intézetének konferenciája, Budapest, 2012. április 24-25.

13. „Buzgolkodom népemért, a szentélyért”. Vallási rítusok a nemzetvallás szolgálatában a 20. század első felének budapesti cionista sajtóban. Lelkiségek, lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-Közép-Európában, 11. Szegedi Vallási Néprajzi Konferencia, Szeged, 2012. október 10-12.